

Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (veliko vijeće)

17. svibnja 2022.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Direktiva 93/13/EEZ – Nepoštene odredbe u potrošačkim ugovorima – Načelo ekvivalentnosti – Načelo djelotvornosti – Postupak hipotekarne ovrhe – Nepoštenost odredbe kojom se određuje nominalna stopa zateznih kamata i odredbe o prijevremenom dospijeću u ugovoru o zajmu – Pravomoćnost i prekluzija – Gubitak mogućnosti pozivanja na nepoštenost ugovorne odredbe pred sudom – Ovlašt nacionalnog suda da provodi nadzor po službenoj dužnosti”

U predmetu C-600/19,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Audiencia Provincial de Zaragoza (Provincijski sud u Zaragozi, Španjolska), odlukom od 12. srpnja 2019., koju je Sud zaprimio 6. kolovoza 2019., u postupku

MA

protiv

Ibercaja Banco SA,

uz sudjelovanje:

PO,

PRESUDA SUDA (veliko vijeće)

u sastavu: K. Lenaerts, predsjednik, A. Arabadžiev, K. Jürimäe, C. Lycourgos, E. Regan, S. Rodin (izvjestitelj) i I. Jarukaitis, predsjednici vijeća, M. Ilešič, J.-C. Bonichot, M. Safjan, F. Biltgen, P. G. Xuereb, N. Piçarra, L. S. Rossi i A. Kumin, suci,

nezavisni odvjetnik: E. Tanchev,

tajnik: L. Carrasco Marco, administratorica,

uzimajući u obzir pisani postupak i nakon rasprave održane 26. travnja 2021.,

uzimajući u obzir očitovanja koja su podnijeli:

– za društvo Ibercaja Banco, SA, J. Rodríguez Cárcamo i A. M. Rodríguez Conde, *abogados*,

* Jezik postupka: španjolski

- za španjolsku vladu, S. Centeno Huerta i M. J. Ruiz Sánchez, u svojstvu agenata,
 - za talijansku vladu, G. Palmieri, u svojstvu agenta, uz asistenciju C. Colelli i G. Greca, *avvocati dello Stato*,
 - za Europsku komisiju, J. Baquero Cruz, N. Ruiz García i C. Valero, u svojstvu agenata,
- saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 15. srpnja 2021.,
donosi sljedeću

Presudu

- 1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članka 6. stavka 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima (SL 1993., L 95, str. 29.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 15., svezak 12., str. 24.).
- 2 Zahtjev je upućen u okviru spora između MA i društva Ibercaja Banco SA u vezi sa zahtjevom za plaćanje kamata koje se duguju bankovnoj instituciji zato što MA i PO nisu izvršili ugovor o hipotekarnom zajmu koji su te stranke sklopile.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 Dvadeset četvrta uvodna izjava Direktive 93/13 određuje da „sudovi [i] upravna tijela država članica moraju na raspolaganju imati odgovarajuća i djelotvorna sredstva za sprečavanje stalne primjene nepoštenih odredaba u potrošačkim ugovorima”.
- 4 Članak 6. stavak 1. te direktive propisuje:
„Države članice utvrđuju da u ugovoru koji je prodavatelj robe ili pružatelj usluge sklopio s potrošačem prema nacionalnom pravu nepoštene odredbe nisu obvezujuće za potrošača, a da ugovor u tim uvjetima i dalje obvezuje stranke ako je u stanju nastaviti važiti i bez tih nepoštenih odredaba.”
- 5 U skladu s člankom 7. stavkom 1. navedene direktive:
„U interesu potrošača i tržišnih konkurenata države članice osiguravaju da postoje primjerena i djelotvorna sredstva za sprečavanje stalnog korištenja nepoštenih odredaba u ugovorima koje prodavatelji robe i pružatelji usluga sklapaju s potrošačima.”

Španjolsko pravo

- 6 Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (Zakon 1/2000 o građanskom postupku) od 7. siječnja 2000. (BOE br. 7, od 8. siječnja 2000., str. 575.), u verziji primjenjivoj na činjenice u glavnom postupku (u daljnjem tekstu: LEC), u svojem članku 136. naslovljenom „Prekluzija” propisuje:

„Svaka stranka kojoj protekne rok u kojem postupovna radnja mora biti poduzeta bit će prekludirana i predmetna se radnja neće moći poduzeti. Tajnik će utvrditi protek roka u službenom dokumentu, naložit će mjere koje treba usvojiti ili će upozoriti sud kako bi on mogao donijeti svoju odluku.”

- 7 Na temelju članka 207. LEC-a:

„1. Konačne odluke su odluke kojima se završava postupak u prvom stupnju i odluke kojima se odlučuje o pravnim lijekovima koji su protiv njih podneseni.

2. Odluke koje se ne mogu pobijati su odluke protiv kojih ne postoji pravni lijek jer to nije predviđeno u zakonu ili, iako je takva mogućnost predviđena, jer je istekao zakonski rok a da ga nijedna od stranaka nije podnijela.

3. Odluke koje se ne mogu pobijati postaju pravomoćne, a sud koji ih je donio je u svakom slučaju vezan njihovim sadržajem.

4. Ako su istekli rokovi predviđeni za podnošenje pravnog lijeka protiv neke odluke a da ista nije pobijana, ona se više ne može pobijati i postaje pravomoćna, a sud koji je tu odluku donio je u svakom slučaju vezan njezinim sadržajem.”

- 8 Člankom 222. LEC-a određuje se:

„1. Pravomoćnost presuda koje se ne mogu pobijati, bile to presude kojima je usvojen ili odbijen tužbeni zahtjev, po sili zakona isključuje kasniji postupak čiji je predmet istovjetan predmetu u postupku u kojem je presuda donesena.

2. Pravomoćnost se odnosi na zahtjeve postavljene u glavnoj tužbi i protutužbi kao i na točke iz članka 408. stavaka 1. i 2. ovog zakona.

Činjenice nastale nakon isteka roka za podnošenje podnesaka u postupku u kojemu su takvi zahtjevi postavljeni smatraju se novima i različitima u odnosu na temelj isticanja takvih zahtjeva.

3. Pravomoćnost obuhvaća stranke u postupku u kojem je donesena pravomoćna odluka kao i njihove nasljednike i pravne slijednike, te osobe koje su, iako nisu bile strane u postupku, nositelji prava koja su temelj za aktivnu legitimaciju stranaka sukladno odredbama članka 11. ovog zakona.

[...]

4. Odluka o konačnoj presudi koja je stekla svojstvo pravomoćnosti, kojom se okončava postupak, obvezuje sud pred kojim se kasnije pokrene postupak, ako pravomoćna odluka za kasniji postupak predstavlja logičan presedan njegova predmeta kakav god on bio, kada je u obama postupcima riječ o istim strankama ili kad su na temelju zakonske odredbe pravomoćnošću obuhvaćene i te stranke.”

9 Članak 517. LEC-a glasi kako slijedi:

„1. Ovršna radnja mora se zasnivati na naslovu na temelju kojeg je moguće provesti ovrhu.

2. Ovrha se može provesti samo na temelju sljedećih naslova:

1° osuđujuća presuda koju nije moguće pobijati;

[...]

9° druge procesne odluke i isprave koje su ovršne prema ovom ili kojem drugom zakonu.”

10 Člankom 552. LEC-a određuje se:

„1. Ako sud smatra da uvjeti koji su zakonom predviđeni za donošenje rješenja o ovrsi nisu ispunjeni, on donosi rješenje kojim se ovrha odbija.

Sud po službenoj dužnosti ispituje može li se koju od odredbi ovršnih isprava na koje se upućuje u članku 557. stavku 1. smatrati nepoštenom. Ako je mišljenja da se neku od njih može smatrati nepoštenom, saslušava stranke u roku od petnaest dana. Nakon saslušanja stranaka donosi odluku u roku od pet radnih dana, u skladu s člankom 561. stavkom 1. točkom 3.

2. Protiv rješenja kojim se odbija ovrha može se izravno podnijeti žalba koju može podnijeti samo vjerovnik. On također može, ako želi, zahtijevati da isti sud preispita njegov zahtjev prije žalbe.

3. Jednom kada rješenje kojim se odbija ovrha postane konačno, vjerovnik svoja prava može ostvarivati samo u odgovarajućem redovnom postupku, ako pravomoćnost presude ili konačne odluke na kojoj se zahtjev za ovrhu temeljio to ne sprečava.”

11 Članak 556. LEC-a naslovljen „Prigovor protiv ovrhe procesnih odluka ili arbitražnih pravorijeka ili nagodbi sklopljenih u okviru postupka medijacije” u stavcima 1. i 2. određuje:

„1. Ako je ovršna isprava osuđujuća sudska ili arbitražna odluka ili nagodba na temelju mirenja, ovršenik se može u roku od deset dana od dostave rješenja o ovrsi usprotiviti ovrsi podneskom u kojem tvrdi da je platio ili ispunio nalog iz izreke presude, arbitražnog pravorijeka ili nagodbe, o čemu mora priložiti pisani dokaz.

Također se može pozvati na to da je protekao rok u kojem se po zakonu može tražiti ovrha kao i na sporazume i nagodbe sklopljene radi izbjegavanja ovrhe, pod uvjetom da su ti sporazumi i nagodbe sastavljeni u obliku javnobilježničkog akta.

2. Prigovor uložen u slučajevima iz prethodnog stavka ne odgađa ovrhu.”

12 Na temelju članka 557. LEC-a:

„1. Ako se odredi ovrha na temelju isprava iz članka 517. stavka 2. točaka 4., 5., 6. i 7. kao i na temelju ostalih ovršnih isprava iz članka 517. stavka 2. točke 9., ovršenik se može usprotiviti ovrsi u rokovima i u oblicima koji su predviđeni prethodnim člankom samo ako ističe jedan od sljedećih razloga:

[...]

7° naslov sadržava nepoštene odredbe.

2. Ako se ovršenik usprotivio ovrsi na temelju prethodnog stavka, tajnik suda mjerom upravljanja postupkom određuje prekid ovrhe.”

13 Člankom 695. LEC-a određuje se:

„1. U postupcima iz ovog poglavlja ovršenikov prigovor protiv ovrhe prihvaća se samo ako se temelji na sljedećim razlozima:

[...]

4° nepoštenost ugovorne odredbe na kojoj se temelji ovrha ili koja je omogućila utvrđivanje dugovanog iznosa.

2. U slučaju podnošenja prigovora u skladu s prethodnim stavkom, tajnik suda određuje prekid ovrhe i poziva stranke da pristupe sudu koji je donio rješenje o ovrsi. Poziv mora biti upućen najmanje petnaest dana prije održavanja dotične rasprave. Na toj raspravi sud saslušava stranke, ispituje dostavljene dokumente i drugog dana donosi odgovarajuću odluku u obliku rješenja.

3. Rješenjem kojim se prihvaća prigovor koji se temelji na prvom i trećem razlogu navedenima u stavku 1. ovog članka obustavlja se ovrha; rješenjem kojim se prihvaća prigovor koji se temelji na drugom razlogu utvrđuje se iznos u vezi s kojim će se ovrha provesti.

Ako se usvoji četvrti razlog, proglašava se obustava ovrhe ako je ugovorna odredba temelj ovrhe. U drugim slučajevima, nastavlja se s ovrhom bez primjene nepoštene odredbe.

4. Protiv odluke kojom se nalaže obustava ovrhe ili neprimjena nepoštene odredbe ili odbijanje prigovora iz razloga koji je predviđen stavkom 1. točkom (4) ovog članka može se podnijeti žalba.

Izvan tih slučajeva, protiv rješenja kojima se odlučuje o prigovorima iz ovog članka ne može se podnijeti žalba, a njihovi su učinci isključivo ograničeni na postupak ovrhe u okviru kojeg su donesena.”

14 Ley 1/2013, de medidas para reforzar la protección a los deudores hipotecarios, reestructuración de deuda y alquiler social (Zakon 1/2013 o mjerama za povećanje zaštite hipotekarnih dužnika, restrukturiranju duga i socijalnoj najamnini) od 14. svibnja 2013. (BOE br. 116 od 15. svibnja 2013., str. 36373., u daljnjem tekstu: Zakon 1/2013), koji je jedan od propisa kojim je

izmijenjen LEC, unio je među razloge za prigovor mogućnost isticanja nepoštenosti ugovornih odredbi u okviru općeg postupka ovrhe kao i u okviru postupka hipotekarne ovrhe. Četvrtom prijelaznom odredbom Leya 1/2013 predviđa se:

„1. Izmjene [LEC-a] uvedene ovim zakonom primjenjuju se na ovršne postupke koji su već bili pokrenuti na datum njegova stupanja na snagu, isključivo u pogledu ovršnih radnji koje tek treba poduzeti.

2. U svakom slučaju, u ovršnim postupcima koji su u tijeku na dan stupanja na snagu ovog zakona i u kojima je istekao rok od deset dana za protivljenje ovrši predviđen člankom 556. stavkom 1. [LEC-a] ovršenima u ovršnom postupku stoji na raspolaganju prekluzivni rok od mjesec dana za podnošenje izvanredne žalbe zbog novih razloga nedopuštenosti ovrhe predviđenih člankom 557. stavkom 1. točkom 7. i člankom 695. stavkom 1. točkom 4. [LEC-a].

Prekluzivni rok od mjesec dana računa se od prvog dana nakon dana stupanja na snagu ovog zakona, a podnošenjem izvanredne žalbe stranaka postupak se prekida do konačne odluke o nedopuštenosti ovrhe, u skladu s člankom 558. i sljedećim člancima te člankom 695. [LEC-a].

Ova prijelazna odredba primjenjuje se na sve ovršne postupke u kojima još nije došlo do oduzimanja posjeda nekretnine u korist kupca u skladu s člankom 675. [LEC-a].

3. Isto tako, u ovršnim postupcima koji su u tijeku i u kojima je na dan stupanja na snagu ovog zakona već počeo teći rok od deset dana predviđen člankom 556. stavkom 1. [LEC-a], ovršenima također stoji na raspolaganju prekluzivni rok od mjesec dana iz prethodnog stavka za protivljenje ovrši na temelju bilo kojeg razloga nedopuštenosti ovrhe iz članaka 557. i 695. [LEC-a].

4. Objavom ove odredbe smatra se da je izvršena potpuna i uredna dostava i od koje počinju teći rokovi predviđeni u stavcima 2. i 3. ovog članka te u tom smislu uopće nije potrebno donositi posebnu odluku. [...]”

- 15 Ley 5/2019 reguladora de los contratos de crédito inmobiliario (Zakon 5/2019 o ugovorima o hipotekarnom kreditu) od 15. ožujka 2019. (BOE br. 65 od 16. ožujka 2019., str. 26329.) sadržava treću prijelaznu odredbu o posebnom uređenju ovršnih postupaka koji su u tijeku prilikom stupanja na snagu Zakona 1/2013. Na temelju te odredbe, tuženici u ovršnim postupcima koji su bili u tijeku na dan stupanja na snagu Zakona 5/2019 u kojima je rok od deset dana za protivljenje ovrši predviđen člankom 556. stavkom 1. LEC-a istekao na dan stupanja na snagu Zakona 1/2013 ponovno imaju na raspolaganju rok od deset dana za podnošenje izvanredne žalbe protiv ovrhe na temelju postojanja nepoštenih odredbi. Pravo koje je tako dodijeljeno navedenom prijelaznom odredbom primjenjuje se na sve ovršne postupke koji nisu doveli do ulaska kupca u posjed nekretnine, pod uvjetom da sud još nije po službenoj dužnosti provjerio nepoštenost ugovornih odredbi.

Glavni postupak i prethodna pitanja

- 16 Društvo Ibercaja Banco je ugovorom sklopljenim u obliku javne isprave od 6. svibnja 2005. odobrilo PO-u i MA-u hipotekarni zajam u iznosu od 198 400 eura, koji je trebalo otplatiti prije 31. svibnja 2040. Taj je zajam bio osiguran hipotekom na obiteljsku kuću u vlasništvu jedne obitelji čija je vrijednost procijenjena na 299 290 eura.

- 17 Zajam je bio ugovoren po fiksnoj stopi od 2,75 % godišnje do 30. studenoga 2005., a zatim po promjenjivoj stopi od tog datuma do kraja ugovora. U skladu s člankom 3.a tog ugovora, promjenjiva stopa računa se dodavanjem stalne margine ili stalne razlike referentnoj stopi i bila je određena za cijelo razdoblje trajanja ugovora na 0,95 bodova ili manje ako bi bili ispunjeni ugovoreni objektivni uvjeti. U svakom slučaju dogovoreno je da najmanja razlika primijenjena na referentnu stopu iznosi 0,50 % (u daljnjem tekstu: ugovorna odredba o najnižoj kamatnoj stopi). Godišnja nominalna stopa zateznih kamata, predviđena člankom 6. navedenog ugovora, određena je na 19 % (u daljnjem tekstu: ugovorna odredba o zateznim kamatama). Članak 6.a istog ugovora omogućavao je bankovnoj instituciji da u slučaju neplaćanja bilo kojeg dugovanog iznosa može potraživati puni iznos zajma (u daljnjem tekstu: ugovorna odredba o prijevremenom dospjeću).
- 18 Budući da MA i PO nisu platili iznos mjesečnih rata povrata za razdoblje od 31. svibnja do 31. listopada 2014., društvo Ibercaja Banco je 30. prosinca 2014. podnijelo zahtjev za hipotekarnu ovrhu. Potraživalo je iznos od 164 676,53 eura, koji je odgovarao glavnici i dospjelim a neplaćenim kamatama na dan 5. studenoga 2014., uvećan za privremeno izračunati iznos od 49 402 eura, ne dovodeći u pitanje naknadnu prilagodbu zateznih kamata, po godišnjoj nominalnoj stopi od 12 % od zaključenja računa na dan 5. studenoga 2014. do isplate cjelokupnog dugovanog iznosa.
- 19 Rješenjem od 26. siječnja 2015. nadležni sud proglasio je ovrhu na temelju hipoteke u korist društva Ibercaja Banco i odobrio je ovrhu na teret MA i PO za traženi iznos, naložio im plaćanje te im je odredio rok od deset dana za protivljenje ovrshi u skladu s člankom 695. LEC-a. Istog je dana tajništvo tog suda donijelo odluku kojom je od Registro de la propiedad (Zemljišnoknjižni sud, Španjolska) zatražilo dostavu potvrde o vlasništvu i drugim stvarnim pravima na nekretnini te potvrdu o tomu da je u korist društva Ibercaja Banco upisana hipoteka.
- 20 Navedeno rješenje i navedeni zahtjev dostavljeni su MA-u odnosno PO-u 9. veljače 2015. odnosno 18. veljače 2015.
- 21 Nakon PO-ove smrti, njegovim zakonskim nasljednicima, SP-u i JK-u, rješenjem od 9. lipnja 2016. priznalo se svojstvo stranke u postupku.
- 22 Rješenjem od 28. lipnja 2016., donesenim na zahtjev društva Ibercaja Banco, ovršni sud organizirao je prodaju založene nekretnine na dražbi na kojoj nitko nije podnio ponudu. Društvo Ibercaja Banco zahtijevalo je da mu se nekretnina dosudi za iznos od 179 574 eura, dajući na znanje da namjerava prenijeti svoja prava na stjecanje nekretnine društvu Residencial Murillo, SA, uz njegovu suglasnost. Društvo Ibercaja Banco podnijelo je dokaz o polaganju gore navedenog iznosa u depozit, koji je odgovarao dosuđenom iznosu.
- 23 Društvo Ibercaja Banco 25. listopada 2016. zatražilo je plaćanje troškova procijenjenih u visini od 2888,19 eura, kao i kamata u iznosu od 32 538,28 eura, koji je dobiven primjenom stope od 12 % u skladu s odredbama Zakona 1/2013. Ovršenici su obaviješteni o tom zahtjevu.
- 24 MA je 9. studenoga 2016. u pisanom obliku podnio prigovor protiv zahtjeva za plaćanje kamata pozivajući se na nepoštenost ugovorne odredbe o zateznim kamatama i ugovorne odredbe o najnižoj kamatnoj stopi.

- 25 Rješenjem od 8. ožujka 2017., Juzgado de Primera Instancia n° 2 de Zaragoza (Prvostupanjski sud br. 2 u Zaragozi, Španjolska), nakon što je utvrdio da bi ugovorna odredba o prijevremenom dospijeću mogla biti nepoštena, odlučio je, u okviru mjere upravljanja postupkom, ispitati eventualnu nepoštenost odredbi ovršne isprave. Strankama je dodijelio rok od 15 dana kako bi mogle podnijeti svoja očitovanja o tome kao i o mogućem prekidu postupka.
- 26 Društvo Ibercaja Banco usprotivilo se prekidu postupka te je navelo da se ne može utvrditi nepoštenost ugovornih odredbi jer su prava na nekretnini već prenesena, a troškovi naplaćeni. Društvo Ibercaja Banco podsjetilo je na to da u svakom slučaju nije zahtijevalo plaćanje zateznih kamata po stopi od 19 % i da u trenutku kada je račun zaključen nije bilo plaćeno nekoliko dospjelih rata.
- 27 Rješenjem od 20. studenoga 2017. Juzgado de Primera Instancia n° 2 de Zaragoza (Prvostupanjski sud br. 2 u Zaragozi) utvrdio je nepoštenost ugovorne odredbe o prijevremenom dospijeću, te je naložio obustavu ovrhe bez obračuna troškova. Društvo Ibercaja Banco protiv tog je rješenja podnijelo žalbu Audienciji Provincial de Zaragoza (Provincijski sud u Zaragozi, Španjolska).
- 28 Žalbeni je sud rješenjem od 28. ožujka 2018. izmijenio rješenje od 20. studenoga 2017. i naložio nastavak ovršnog postupka jer se više nije moglo utvrđivati nepoštenost odredbi ugovora o zajmu, s obzirom na to da je taj ugovor već proizveo svoje učinke tako što je hipotekarno jamstvo već bilo provedeno a pravo vlasništva preneseno. Žalbeni sud tako se oslonio na načelo pravne sigurnosti već postojećih vlasničkih odnosa.
- 29 Juzgado de Primera Instancia n° 2 de Zaragoza (Prvostupanjski sud br. 2 u Zaragozi) rješenjem od 31. srpnja 2018. odbio je prigovor koji se odnosi na određivanje iznosa kamata te je stoga odobrio iznos od 32 389,89 eura uz obrazloženje da se, s obzirom na to da je postupak pokrenut nakon Zakona 1/2013 a da nije podnesen nikakav prigovor, eventualna nepoštenost odredbi više ne može ispitati zbog pravomoćnosti rješenja od 26. siječnja 2015.
- 30 MA je protiv tog rješenja podnio žalbu Audienciji Provincial de Zaragoza (Provincijski sud u Zaragozi).
- 31 Taj sud navodi da, u skladu s postupovnim pravilima postupka hipotekarne ovrhe predviđenima španjolskim pravom, sud mora u prvoj fazi postupka po službenoj dužnosti ispitati, na temelju članka 552. LEC-a, eventualnu nepoštenost odredbi sadržanih u ugovoru o hipotekarnom zajmu koji je temelj rješenja o ovrsi. To ispitivanje podrazumijeva negativnu ocjenu, u smislu da sud u odluci kojom se odobrava hipotekarna ovrha ne daje nikakvo izričito obrazloženje u pogledu drugih odredbi osim onih koje se smatraju nepoštenima. Posljedično, nacionalni sudovi ne mogu nepoštenost ugovornih odredbi istaknuti u kasnijoj fazi postupka, a isto tako potrošač koji ne podnese prigovor protiv rješenja o ovrsi u propisanom roku ne može isticati nepoštenost u istom postupku ili kasnijem deklaratornom postupku. Stoga se postavlja pitanje jesu li ta postupovna pravila u skladu s člankom 6. stavkom 1. Direktive 93/13 i načelom djelotvornosti.
- 32 Osim toga, sud koji je uputio zahtjev pita se od kojeg trenutka postupka hipotekarne ovrhe treba smatrati da se više ne može ispitivati nepoštenost ugovornih odredbi, bilo po službenoj dužnosti bilo na zahtjev ovršenika. Konkretnije, postavlja se pitanje je li taj postupak okončan kada je hipotekarno jamstvo ostvareno, založena nekretnina prodana i vlasnička su prava na toj nekretnini prenesena ili, naprotiv, navedeni postupak nije okončan nakon prijenosa vlasništva i

ispitivanje nepoštenosti ugovornih odredbi ostaje moguće sve do trenutka dok se ovršenika ne deložira, što bi moglo dovesti do poništenja postupka hipotekarne ovrhe ili utjecati na uvjete u kojima je došlo do dosude nekretnine.

33 U tim je okolnostima Audiencia Provincial de Zaragoza (Provincijski sud u Zaragozi) odlučila prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

- „1. Je li u skladu s načelom djelotvornosti, predviđenim u članku 6. stavku 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ, kako ga tumači Sud, španjolski nacionalni propis iz kojeg proizlazi da, ako je određena nepoštena odredba prošla prvotni sudski nadzor po službenoj dužnosti pri nalaganju ovrhe [negativni nadzor valjanosti odredbi], taj nadzor sprečava isti sud da tu odredbu kasnije ocijeni po službenoj dužnosti ako su već od prvog trenutka postojali činjenični i pravni elementi, iako u okviru tog prvotnog nadzora nije ni u izreci ni u obrazloženju izneseno nikakvo stajalište o valjanosti tih odredbi?
2. Može li ovršenik, ako se, s obzirom na to da već postoje činjenični i pravni elementi koji određuju nepoštenost odredbe u potrošačkom ugovoru, ne usprotivi toj odredbi u okviru prigovora koji je u tu svrhu predviđen zakonom, nakon rješavanja tog prigovora ponovno postaviti incidentalno pitanje radi utvrđivanja nepoštenosti druge odredbe ili drugih odredbi, ako im se već mogao na početku usprotiviti u redovnom postupku predviđenom zakonom? Ukratko, nastaje li prekluzivni učinak koji potrošača sprečava da ponovno istakne nepoštenost druge odredbe u istom postupku ovrhe te u kasnijem deklaratornom postupku?
3. Može li zaključak, u slučaju da se smatra da je u skladu s Direktivom 93/13, prema kojem stranka ne može podnijeti drugi ili naknadni prigovor kako bi istaknula nepoštenost odredbe kojoj se mogla ranije usprotiviti jer su već bili utvrđeni nužni činjenični i pravni elementi biti temelj sudu, koji je već upozoren na tu nepoštenost, za to da izvrši svoju ovlast nadzora po službenoj dužnosti?
4. Je li – nakon što je prihvaćena najpovoljnija ponuda i dosuđena imovina (potencijalno u korist istog vjerovnika) te nakon što je nastao učinak prijenosa vlasništva nad imovinom koja je ponuđena kao osiguranje koje je već ostvareno – u skladu s pravom Unije tumačenje prema kojem – nakon što je postupak završio i nakon što je postignut cilj koji se njime nastoji postići, odnosno ostvarenje osiguranja – dužnik može podnijeti nove prigovore kako bi se proglasila ništavost neke nepoštene odredbe zbog njezina utjecaja na postupak ovrhe, odnosno je li moguće, s obzirom na to da je nastao taj učinak prijenosa (potencijalno u korist vjerovnika) i koji je upisan u zemljišnim knjigama, da sud po službenoj dužnosti provede preispitivanje koje bi moglo dovesti do poništenja cijelog postupka ovrhe ili u konačnici utjecati na iznose osigurane hipotekom te time dovesti u pitanje uvjete pod kojima je dražba provedena?”

O prethodnim pitanjima

Prvo, drugo i treće pitanje

34 Svojim prvim, drugim i trećim pitanjem, koja valja ispitati zajedno, sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 tumačiti na način da im se protivi nacionalno zakonodavstvo koje, zbog učinka pravomoćnosti i prekluzije, ne dopušta ni sudu da po službenoj dužnosti ispita nepoštenost ugovornih odredbi u okviru postupka

hipotekarne ovrhe ni potrošaču da, nakon isteka roka za podnošenje prigovora na ovrhu, ističe nepoštenost tih odredbi u tom postupku ili u kasnijem deklaratornom postupku, kada je sud po službenoj dužnosti već ispitivao navedene odredbe, prilikom pokretanja postupka hipotekarne ovrhe, u pogledu njihove moguće nepoštenosti, ali sudska odluka kojom se odobrava hipotekarna ovrha ne sadržava nikakvo obrazloženje, čak ni sažeto, u kojem bi se potvrdilo postojanje tog ispitivanja niti se u njoj navodi da se ocjenu koju je sudac donio nakon navedenog ispitivanja više ne može pobijati ako se u navedenom roku ne podnese prigovor.

- 35 Prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda, sustav zaštite koji provodi Direktiva 93/13 počiva na ideji da se potrošač nalazi u slabijem položaju u odnosu na prodavatelja ili pružatelja što se tiče pregovaračke snage i razine obaviještenosti (vidjeti osobito presudu od 26. siječnja 2017., Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, t. 40. i navedenu sudsku praksu).
- 36 S obzirom na takav slabiji položaj, članak 6. stavak 1. te direktive predviđa da nepoštene odredbe nisu obvezujuće za potrošača. Riječ je o odredbi s obvezujućim učinkom kojoj je cilj zamijeniti formalnu ravnotežu koju ugovor uspostavlja između prava i obveza suugovaratelja stvarnom ravnotežom koja će između njih ponovno uspostaviti jednakost (vidjeti osobito presudu od 26. siječnja 2017., Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, t. 41. i navedenu sudsku praksu).
- 37 U tom kontekstu Sud je već u više navrata odlučio da nacionalni sudac mora po službenoj dužnosti procijeniti nepoštenost ugovorne odredbe koja ulazi u područje primjene Direktive 93/13 i time ispraviti neravnotežu između potrošača i prodavatelja ili pružatelja ako raspolaže potrebnim pravnim i činjeničnim elementima (presude od 14. ožujka 2013., Aziz, C-415/11, EU:C:2013:164, t. 46. i navedena sudska praksa; od 21. prosinca 2016., Gutiérrez Naranjo i dr., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, t. 58. kao i od 26. siječnja 2017., Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, t. 43.).
- 38 Osim toga, Direktiva 93/13 državama članicama nameće, kao što to proizlazi iz njezinog članka 7. stavka 1. u vezi s njezinom dvadeset i četvrtom uvodnom izjavom, da osiguraju primjerena i djelotvorna sredstva za sprečavanje korištenja nepoštenih odredaba u ugovorima koje trgovci sklapaju s potrošačima (presuda od 26. lipnja 2019., Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537, t. 44. i navedena sudska praksa).
- 39 Iako je Sud već u više navrata i s obzirom na uvjete iz članka 6. stavka 1. i članka 7. stavka 1. Direktive 93/13 utvrdio način na koji nacionalni sud treba osigurati zaštitu koju potrošači imaju na temelju te direktive, ipak valja navesti da, načelno, pravo Unije ne usklađuje postupke primjenjive na ocjenu navodne nepoštenosti ugovorne odredbe i da su oni stoga dio nacionalnog pravnog poretka država članica, na temelju načela njihove procesne autonomije, ali pod uvjetom da ona nisu nepovoljnija od onih koja uređuju slične situacije u unutarnjem pravu (načelo ekvivalentnosti) i da ne čine u praksi nemogućim ili pretjerano otežanim korištenje prava dodijeljenih pravom Unije (načelo djelotvornosti) (vidjeti osobito presudu od 26. lipnja 2019., Addiko Bank, C-407/18, EU:C:2019:537, t. 45. i 46. kao i navedenu sudsku praksu).
- 40 U tim okolnostima valja utvrditi zahtijevaju li te odredbe od ovršnog suda da nadzire eventualnu nepoštenost ugovornih odredbi, neovisno o nacionalnim postupovnim pravilima kojima se provodi načelo pravomoćnosti u pogledu sudske odluke koja ne sadržava izričito nikakvo ispitivanje u tom pogledu.

- 41 U tom pogledu valja podsjetiti na važnost načela pravomoćnosti u pravnom sustavu Unije i u nacionalnim pravnim sustavima. Naime, Sud je već imao prilike pojasniti da je važno, kako bi se zajamčili ustaljenost prava i pravnih odnosa i dobro sudovanje, da sudske odluke koje su postale konačne nakon iscrpljenja raspoloživih pravnih sredstava ili nakon isteka rokova predviđenih za korištenje tih sredstava više ne mogu biti dovedene u pitanje (vidjeti osobito presude od 6. listopada 2009., *Asturcom Telecomunicaciones*, C-40/08, EU:C:2009:615, t. 35. i 36. i od 26. siječnja 2017., *Banco Primus*, C-421/14, EU:C:2017:60, t. 46.).
- 42 Također, Sud je priznao da zaštita potrošača nije apsolutna. Konkretnije, utvrdio je da pravo Unije ne nalaže nacionalnom sudu da izuzme iz primjene domaća postupovna pravila kojima se odluci daje svojstvo pravomoćnosti, čak i ako bi to omogućilo ispravljanje povrede odredbe, ma kakva ona bila, iz Direktive 93/13 (vidjeti osobito presude od 6. listopada 2009., *Asturcom Telecomunicaciones*, C-40/08, EU:C:2009:615, t. 37. i od 21. prosinca 2016., *Gutiérrez Naranjo i dr.*, C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, t. 68.), pri čemu se ipak, u skladu sa sudskom praksom navedenom u točki 39. ove presude, moraju poštovati načela ekvivalentnosti i djelotvornosti.
- 43 Što se tiče načela ekvivalentnosti, valja istaknuti da Sud ne raspolaže nijednim elementom koji bi doveo u sumnju usklađenost nacionalnog propisa o kojem je riječ u glavnom postupku s tim načelom. Iz spisa kojim Sud raspolaže ne proizlazi da nacionalno pravo omogućava ovršnom sudu da preispita pravomoćnu sudsku odluku, čak i ako postoji eventualna povreda nacionalnih pravila javnog poretka.
- 44 Što se tiče načela djelotvornosti, Sud je presudio da svaki slučaj, u kojem se postavi pitanje onemogućava li ili pretjerano otežava nacionalna postupovna odredba primjenu prava Unije, treba analizirati uzimajući u obzir položaj te odredbe u postupku, tijekom postupka i njegove posebnosti, gledano u cjelini, zajedno sa, prema potrebi, načelima na kojima se temelji nacionalni pravni sustav, kao što su zaštita prava na obranu, načelo pravne sigurnosti i pravilno odvijanje postupka (presuda od 22. travnja 2021., *Profi Credit Slovakia*, C-485/19, EU:C:2021:313, t. 53.). Sud je zaključio da poštovanje načela djelotvornosti ipak ne može u cijelosti nadoknaditi potpunu pasivnost predmetnog potrošača (presuda od 1. listopada 2015., *ERSTE Bank Hungary*, C-32/14, EU:C:2015:637, t. 62.).
- 45 Osim toga, Sud je pojasnio da obveza država članica da uvedu postupovna pravila, kojima se omogućava osiguravanje poštovanja prava koja stranke imaju na temelju prava Unije, a koja osobito proizlaze iz Direktive 93/13, podrazumijeva zahtjev djelotvorne sudske zaštite, potvrđen člankom 7. stavkom 1. te direktive i također sadržan u članku 47. Povelje temeljnih prava Europske unije koji se primjenjuje, među ostalim, ne utvrđivanje postupovnih pravila vezanih uz tužbe utemeljene na tim pravima (vidjeti u tom smislu presudu od 10. lipnja 2021., *BNP Paribas Personal Finance*, C-776/19 do C-782/19, EU:C:2021:470, t. 29. i navedenu sudsku praksu).
- 46 U tom pogledu Sud je presudio da se, ako ne postoji djelotvoran nadzor moguće nepoštenosti odredaba predmetnog ugovora, ne može jamčiti poštovanje prava dodijeljenih Direktivom 93/13 (presuda od 4. lipnja 2020., *Kancelaria Medius*, C-495/19, EU:C:2020:431, t. 35. i navedena sudska praksa).

- 47 Iz toga slijedi da uvjeti određeni u nacionalnom pravu, na koje se poziva članak 6. stavak 1. Direktive 93/13, ne mogu zadirati u bit prava koja potrošači imaju na temelju te odredbe da ne budu vezani odredbom koja se smatra nepoštenom (presude od 21. prosinca 2016., Gutiérrez Naranjo i dr., C-154/15, C-307/15 i C-308/15, EU:C:2016:980, t. 71. i od 26. siječnja 2017., Banco Primus, C-421/14, EU:C:2017:60, t. 51.).
- 48 U glavnom postupku iz odluke kojom se upućuje prethodno pitanje proizlazi da je prilikom pokretanja ovršnog postupka, kao što je to već djelomično istaknuto u točki 31. ove presude, nadležni sud po službenoj dužnosti ispitaio može li se jedna od odredbi predmetnog ugovora kvalificirati kao nepoštena. Smatrajući da tomu nije tako, on je naložio ovrhu a da u svojoj odluci nije izričito naveo da je proveo taj nadzor po službenoj dužnosti. Iz te odluke također proizlazi da po isteku roka od deset dana za podnošenje prigovora protiv ovrhe, koji počinje teći od dostave te odluke, tuženik više nema pravo osporavati ovrhu, čak ni iz razloga koji se temelje na mogućoj nepoštenosti odredbi ugovora sklopljenog s trgovcem.
- 49 Budući da odluka kojom je sud naložio pokretanje postupka hipotekarne ovrhe nije sadržavala nijedan razlog koji bi potvrdio postojanje nadzora nepoštenosti odredbi isprave na kojoj se temelji taj postupak, potrošač nije bio obaviješten o postojanju tog nadzora ni, čak ni sažeto, o razlozima na temelju kojih je sud ocijenio da predmetne odredbe nisu nepoštena. Stoga nije mogao potpuno informirano ocijeniti je li trebalo podnijeti žalbu protiv te odluke.
- 50 Kao što je to istaknuo nezavisni odvjetnik u točki 63. svojeg mišljenja, obvezu nacionalnog suda da po službenoj dužnosti ispita moguću nepoštenost ugovornih odredbi opravdava priroda i važnost javnog interesa na kojem se temelji zaštita koju Direktiva 93/13 dodjeljuje potrošačima. Djelotvoran nadzor moguće nepoštenosti ugovornih odredbi, kakav se zahtijeva Direktivom 93/13, može se jamčiti samo ako se pravomoćnost odnosi i na sudske odluke u kojima se ne spominje takav nadzor.
- 51 Suprotno tomu, valja smatrati da je ta zaštita zajamčena ako bi, u slučaju iz točaka 49. i 50. ove presude, nacionalni sud u svojoj odluci kojom odobrava hipotekarnu ovrhu izričito utvrdio da je po službenoj dužnosti ispitaio nepoštenost odredbi isprave na kojoj se temelji postupak hipotekarne ovrhe, da se tim ispitivanjem, koje je barem sažeto obrazloženo, nije utvrdilo postojanje nikakve nepoštena odredbe i da, ako u nacionalnim pravom propisanom roku nije podnesen prigovor, potrošač više nema pravo isticati moguću nepoštenost tih odredbi.
- 52 Iz prethodno navedenog proizlazi da članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da im se protivi nacionalno zakonodavstvo koje, zbog učinka pravomoćnosti i prekluzije, ne dopušta ni sudu da po službenoj dužnosti ispita nepoštenost ugovornih odredbi u okviru postupka hipotekarne ovrhe ni potrošaču da, nakon isteka roka za podnošenje prigovora na ovrhu, ističe nepoštenost tih odredbi u tom postupku ili u kasnijem deklaratornom postupku, kada je sud po službenoj dužnosti već ispitivao navedene odredbe, prilikom pokretanja postupka hipotekarne ovrhe, u pogledu njihove moguće nepoštenosti, ali sudska odluka kojom se odobrava hipotekarna ovrha ne sadržava nikakvo obrazloženo, čak ni sažeto, u kojem bi se potvrdilo postojanje tog ispitivanja niti se u njoj navodi da se ocjenu koju je sudac donio nakon navedenog ispitivanja više ne može pobijati ako se u navedenom roku ne podnese prigovor.

Četvrto pitanje

- 53 Svojim četvrtim pitanjem sud koji je uputio zahtjev u biti pita treba li članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 tumačiti na način da im se protivi nacionalno zakonodavstvo koje ne dopušta nacionalnom sudu da, po službenoj dužnosti ili na zahtjev potrošača, ispita moguću nepoštenost ugovornih odredbi nakon što je hipotekarno jamstvo ostvareno, založena nekretnina prodana a vlasnička su prava na nekretnini koja je predmet ugovora o kojem je riječ prenesena trećoj osobi.
- 54 Valja podsjetiti na to da je Sud u točki 50. presude od 7. prosinca 2017., Banco Santander (C-598/15, EU:C:2017:945), presudio da se članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 ne primjenjuju na postupak koji je pokrenuo stjecatelj nekretnine nakon izvansudske ovrhe na hipotekarnom jamstvu koje je na toj nekretnini ustanovio potrošač u korist vjerovnika trgovca i koji ima za cilj zaštitu stjecateljevih zakonito stečenih stvarnih prava s obzirom na to da, s jedne strane, taj postupak ne ovisi o pravnom odnosu koji je vjerovnika trgovca povezivao s potrošačem i s obzirom na to da je, s druge strane, provedena ovrha na hipotekarnom jamstvu, da je nekretnina prodana i stvarna prava na njoj prenesena, a da se potrošač nije koristio pravnim sredstvima koja su predviđena s tim u vezi. Konkretnije, Sud je u točki 44. ove presude istaknuo da se odnosni postupak nije odnosio na ovrhu hipotekarnog jamstva niti se temeljio na ugovoru o hipotekarnom zajmu.
- 55 Suprotno tomu, kao što je to nezavisni odvjetnik istaknuo u točki 71. svojeg mišljenja, ovaj se predmet javlja u okviru postupka hipotekarne ovrhe povezanog s pravnim odnosom koji postoji između potrošača i vjerovnika trgovca koji su sklopili ugovor o hipotekarnom zajmu.
- 56 Dakle, kao što to proizlazi iz odgovora na prvo, drugo i treće pitanje, kada je sudska odluka kojom se odobrava hipotekarna ovrha donesena, a sud je po službenoj dužnosti prije toga ispitivao nepoštenost odredbi isprave na temelju koje je pokrenut postupak, ali ta odluka ne sadržava nikakvo obrazloženje, čak ni sažeto, u kojem bi se potvrdilo postojanje tog ispitivanja niti se u njoj navodi da se ocjenu koju je taj sudac donio nakon navedenog ispitivanja više ne može pobijati ako se u tom pogledu u navedenom roku ne podnese prigovor, potrošaču se u kasnijim fazama tog postupka - poput zahtjeva za plaćanje kamata koje se duguju bankovnoj instituciji zato što potrošač nije izvršio predmet ugovora o hipotekarnom zajmu ili kasnijeg deklaratornog postupka - ni zbog pravomoćnosti ni zbog prekluzije ne može uskratiti zaštita od nepoštenih odredbi koju ima na temelju članka 6. stavka 1. i članka 7. stavka 1. Direktive 93/13.
- 57 Unatoč tomu, u situaciji poput one u glavnom postupku, u kojoj je postupak hipotekarne ovrhe okončan i prava vlasništva nad tom imovinom prenesena trećoj osobi, sud, djelujući po službenoj dužnosti ili na zahtjev potrošača, više ne može provesti ispitivanje nepoštenosti ugovornih odredbi koje bi dovelo do poništenja akata kojima se prenosi vlasništvo i dovesti u pitanje pravnu sigurnost prijenosa vlasništva na trećega koji je već izvršen.
- 58 Međutim, u takvoj se situaciji potrošač mora imati mogućnost, u skladu s člankom 6. stavkom 1. i člankom 7. stavkom 1. Direktive 93/13, u vezi s načelom djelotvornosti, pozvati u kasnijem odvojenom postupku na nepoštenost odredbi ugovora o hipotekarnom zajmu kako bi mogao djelotvorno i u potpunosti ostvarivati svoja prava na temelju te direktive s ciljem da mu se naknadi imovinska šteta uzrokovana primjenom tih odredbi.

- 59 Slijedom toga, na četvrto pitanje valja odgovoriti tako da članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da im se ne protivi nacionalno zakonodavstvo koje ne dopušta nacionalnom sudu da, po službenoj dužnosti ili na zahtjev potrošača, ispita moguću nepoštenost ugovornih odredbi nakon što je hipotekarno jamstvo ostvareno, založena nekretnina prodana a vlasnička su prava na toj nekretnini prenesena trećoj osobi, pod uvjetom da potrošač nad čijom je nekretninom proveden postupak hipotekarne ovrhe može isticati svoja prava u kasnijem postupku kako bi mu se na temelju te direktive mogla isplatiti naknada štete zbog financijskih posljedica koje proizlaze iz primjene nepoštenih ugovornih odredbi.

Troškovi

- 60 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (veliko vijeće) odlučuje:

- 1. Članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive Vijeća 93/13/EEZ od 5. travnja 1993. o nepoštenim uvjetima u potrošačkim ugovorima treba tumačiti na način da im se protivi nacionalno zakonodavstvo koje, zbog učinka pravomoćnosti i prekluzije, ne dopušta ni sudu da po službenoj dužnosti ispita nepoštenost ugovornih odredbi u okviru postupka hipotekarne ovrhe ni potrošaču da, nakon isteka roka za podnošenje prigovora na ovrhu, ističe nepoštenost tih odredbi u tom postupku ili u kasnijem deklaratornom postupku, kada je sud po službenoj dužnosti već ispitivao navedene odredbe, prilikom pokretanja postupka hipotekarne ovrhe, u pogledu njihove moguće nepoštenosti, ali sudska odluka kojom se odobrava hipotekarna ovrha ne sadržava nikakvo obrazloženje, čak ni sažeto, u kojem bi se potvrdilo postojanje tog ispitivanja niti se u njoj navodi da se ocjenu koju je sudac donio nakon navedenog ispitivanja više ne može pobijati ako se u navedenom roku ne podnese prigovor.**
- 2. Članak 6. stavak 1. i članak 7. stavak 1. Direktive 93/13 treba tumačiti na način da im se ne protivi nacionalno zakonodavstvo koje ne dopušta nacionalnom sudu da, po službenoj dužnosti ili na zahtjev potrošača, ispita moguću nepoštenost ugovornih odredbi nakon što je hipotekarno jamstvo ostvareno, založena nekretnina prodana a vlasnička su prava na toj nekretnini prenesena trećoj osobi, pod uvjetom da potrošač nad čijom je nekretninom proveden postupak hipotekarne ovrhe može isticati svoja prava u kasnijem postupku kako bi mu se na temelju te direktive mogla isplatiti naknada štete zbog financijskih posljedica koje proizlaze iz primjene nepoštenih ugovornih odredbi.**

Potpisi